

BATI ÜLKELERİNDE ÇALIŞAN İŞÇİLERİMİZ

Orhan TUNA

Aşağı yukarı 1964 yılından bu yana bütün hoş ve nahos taraflarıyla Türkiye yeni bir mesele, daha yerinde bir ifade ile, bir meseleler kompleksi ile karşılaşmış bulunmaktadır. Bu problem şudur: Türkiye'den çalışmak ve kazanmak maksadıyla yabancı ülkelere ve bu arada bilhassa Almanya'ya giden insanlarımız. Bu hâdiseyi "işgücü akımı", "emek ihracı" gibi terimlerle vasıflandıranlar da vardır.

Ancak bu münasebetle şu noktayı belirtmek isteriz ki, bahis konusu olan sadece yurdumuz değildir. Hemen bütün Akdeniz'in Kuzey şeridi üzerinde bulunan ülkeler, Portekiz, İspanya, Yugoslavya ve Yunanistan bugün emek ihracı bakımından bir yarış halinde bulunmaktadır.

Bu arada İtalya Çalışma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Güney İtalya'da teknolojik işsizlik ve diğer taraftan kadın işgücünün emek piyasasına daha fazla alâka göstermesi yüzünden bu ülkede orta ve uzun vadede bir işsizliğin meydana gelebileceği ifade edilmiştir. Filhakika halen yapı endüstrisinde konjonktürün gerilemesi, emek arzını arttırıcı bir faktör olarak dikkate alınmaktadır. Öte yandan lise, hattâ üniversite diplomasına sahip bir çok kimse çalışmak üzere Batı Almanya'ya gitmek istemektedir.

Diğer taraftan İtalya Çalışma Bakanlığı Yugoslav, Türk, Yunan, İspanyol ve Portekiz işçilerinin çalışmak üzere adı geçen ülkeye tehacümleri yüzünden, İtalyan işçilerinin sahip oldukları önceliğin zedelendiğini ileri sürmüştür¹. Hattâ Akdeniz'in Güney şeridi üzerindeki memleketler, bu arada Fas, Cezayir, Tunus vesaire gibi ülkeler de, muayyen şartlar altında ve belirli sahalara emek ihraç etmektedirler. Bu durumun bahis konusu ülkelerde nüfusun bünyesi, istihdam seviyesi, işsizlik, ücret ge-

1) Bk. Der Arbeitgeber, 24.10.1971.

liri kifayetsizliği vesaire gibi meselelerle yakın ilgisi olduğu aşikârdır. Hattâ yıllardan beri bir milyona yakın işsizlerin bulunduğu İngiltere ile beş milyon civarında bir işsizler ordusuna sahip bulunan Amerika Birleşik Devletleri dahi, imkânlar elverirse bir kısım insanlarını devamlı olarak emek talep eden ülkelere göndermek isteyecektir. Ancak ne var ki hususiyle Amerika Birleşik Devletleri bahis konusu olunca yol masrafları, ücret seviyeleri arasındaki büyük farklar, işsizlik ivazlarının bazı hallerde Avrupa'da elde edilecek ücret kazancına eşit olması vesaire gibi sebepler dolayısıyla bu memleket işsizlerin kendi yurtları dışında çalışmaya pek rağbet etmemelerine yol açmaktadır. Buna mukabil son zamanlarda İngiliz işsizlerinin Batı Almanya'ya akımlarının hız kazandığı anlaşılmaktadır.

Konferansımıza başlarken Türkiye'den Batı ülkelerine emek akımının faydalı ve hoş karşılanabilecek olan taraflarına karşı, hoş olmayan cihetlerinin de bulunduğunu söylemiştik. Bütün bu noktaları yıllarca önce yürüttüğümüz geniş bir araştırmada tesbit etmiş ve neticeleri dört kitap halinde neşretmiştik². Bununla beraber, yıllar geçtikçe yeni problemlerin doğmakta olduğu ve doğmağa devam edeceği meydandadır. Binaenaleyh bu konferansımızda bunlardan bir kısmına temas etmek istiyoruz. Bize göre emek ihracının Türkiye bakımından arz ettiği ehemmiyetli mesele, diğer bir çok ehemmiyetli meselelerin yanında, döviz gelirleri problemi dir. Bu hususta bir az sonra sizlere bilgi vermeğe çalışacağız. Diğerleri hakkında burada uzun izahlarda bulunmak istemiyorum. Çünkü bunlar bahis konusu araştırmamızda etraflı şekilde incelenmiştir.

Bununla beraber, bu konferansımızda bir yabancı müşahidin mesele hakkındaki görüşünü kaydetmeden geçemeyeceğim. Filhakika bu müşahid "...Atatürk'ten bu yana en belirli kalkınma hareketinizin Avrupa'ya giden işçilerin durumu olduğu muhakkaktır. Bu sizin için önemli olmayabilir. Ancak dışarıdan bakan bir insan, hele Türkiye'yi seven biri için

2) Bk. Türkiye'den Federal Almanya işgücü akımı ve meseleleri, birinci kitap : Orhan Tuna - Nusret Ekin - Turan Yazgan (Federal Almanya ve Türkiye'nin emek arz ve talebi bakımından tetkiki), 1966. İkinci kitap : Orhan Tuna - Nusret Ekin - Turan Yazgan (Federal Almanya'ya işgücü akımı ile ilgili organlar ve meseleleri), 1966. Üçüncü kitap : Orhan Tuna - Bengü Öktem (Federal Almanya'da çalışan Türk işçilerinin işledikleri suçların tahlili), 1966. Dördüncü kitap : Orhan Tuna - Nusret Ekin - Turan Yazgan (Dönüş ve meseleleri).

İlk üç kitap İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Dördüncü kitap, Devlet Plânlama Teşkilâtı yayımlarındandır. Ayrıca Sosyal Siyaset Konferansları serisinin 18. inci cildi aynı meseleye tahsis edilmiş olup, bu cildin içinde verilen onbeş konferansı ihtiva etmektedir.

müthiş bir şey. Yazma okuma bilmeyen bir Türk çocuğunun gittiği memleketin dilini öğrenip vatanına dönmesinden daha iyi ne olur? Ben son makalemi bu konu hakkında yazdım”³, demek suretiyle meselenin Türkiye bakımından ehemmiyetine işaret etmiştir.

Biraz önce de işaret ettiğimiz gibi, Türkiye de “Emek ihracı” yarışına arzu ve istekle katılmış, diğer ülkelerin yanında yer almıştır. Ancak bu arzu ve isteğin Batı ülkelerindeki emek talebi ile kayıtlı ve sınırlı olduğunu kaydetmek gerekir. Bunu elimize geçen son bilgilerle aşağıda belirtmeğe çalışacağız. Bu itibarla şimdilik Türkiye’nin durumuna kısaca göz gezdirmekte fayda olduğu kanaatindeyiz.

Türkiye bilindiği gibi gelişmekte olan bir ülkedir, böyle bir durumda bulunan her memleket gibi emek arzındaki artış hızı çok yüksektir ve vatandaşlarının istihdamı meselesi büyük bir kaygı ve endişe mevzuu haline gelmiş bulunmaktadır. Filhakika umumiyetle “gelişme halindeki ülkelerde işsizlik öyle bir genişlik kazanmaktadır ki, gelişmeyi hangi yönde teşvik etmek gerektiği hususunda tereddüde düşülmektedir. OECD Gelişme Merkezi tarafından bu konuda yapılan geniş bir araştırmanın neticeleri halen açıklanmış bulunmaktadır. Buna göre meselâ, gelişme halindeki memleketlerin çoğunda görülen şehirlere doğru kütle halinde köylü akını, şehir dışı bölgelerdeki işsizliğin kesafetini göstermeğe yarayan bir miyardır”⁴.

Bu vakiadan hareket edildiği takdirde, Türkiye’den Batı ülkelerine ve bu arada bilhassa Federal Almanya’ya vâki “emek gücü”nü burada rakkamlara göz gezdirmek suretiyle ortaya koyalım. Ancak 1961 de başlayan emek akımının 1964 den itibaren kesafet gösterdiğini de unutmayalım :

Sırf Federal Almanya’ya Giden İşçilerimiz⁵

1961 Yılında	1207	1964	”	54913	1968	”	41450
1962 ”	11024	1965	”	45553	1969	”	98142
1963 ”	23436	1966	”	35513	1970	”	124310
		1967	”	7233			

3) Bk. New York Times, Cyrus Sulzberger, Gazetenin baş yazarı, Milliyet Gazetesine beyanati, 5.9.1971.

4) Bk. Gelişme halindeki memleketlerde istihdam sorunu, Türkiye İktisat Gazetesi, 1.7.1971.

5) Bk. Hermann Henke, Türk işçilerinin Almanya’ya gönderilmeleri ile ilgili aktüel meseleler.

Bu konferans Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsü tarafından düzenlenen “Türkiye’de İş ve İşçi Bulma Meseleleri” semineri için hazırlanmıştır. İstanbul 1970.

Bu rakkamlar, işaret ettiğimiz gibi, sırf Batı Almanya'ya giden Türk işçilerinin sayısını göstermektedir. Diğer ülkelere gidenleri de dikkate aldığımız takdirde, meselâ, sırf İş ve İşçi Bulma Teşkilâtı kanalıyla yabancı memleketlere gönderilen işçilerimizin sayısı 1964 de 66176, 1965 de 51520, 1966 da 34412, 1967 de 8963, 1968 de 25331 ve 1969 da ise 85000 dir.

İş ve İşçi Bulma aracılığı ile yabancı ülkelere gidenlerin dışında, kat'i rakkamları malûm olmamakla beraber, turist pasaportu ile gidenlerin de bir hayli yekûna ulaştığı tahmin edilmektedir. Bunların arasında "beyin göçü" tâbir edilen vasıflı ve yüksek vasıflı vatandaşların bulunduğunu söylemek isteriz. Bu gruba dahil insanların sayısı tahminlere göre oldukça fazladır. Başta hekimler, eczacı ve dişçiler, kimyagerler ve mühendisler, hemşireler, mimarlar ve teknisyenler olmak üzere daha birçok ihtisas erbabından mürekkep büyük bir gurup yıllardan beri Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde ve dünyamızın diğer ülkelerinde serpilmiş şekilde çalışmaktadırlar. Bunlardan muhtemelen bir çoğu çalıştıkları memleketlerde yerleşmiş ve bir daha yurda dönmek üzere tab'a dahi değiştirmiş bulunmaktadır.

Son yıllarda bu beyin göçü gurubuna türlü talim ve terbiye derecelerine dahil öğretmenler de dahil olmuştur. Gazete haberlerine göre⁶, on bin kadar öğretmen çalışmak ve kazanmak maksadiyle Almanya'ya gitmiştir. Şüphc yoktur ki, gelişmekte olan bir memlekette yabancı ülkelere kayan emek içinde vasıfsız emeğin büyük bir payının olması, hat-tâ dışarıya kaçan emeğin sırf vasıfsızlardan mürekkep bulunması, iktisadî gelişme bakımından bir mahzur olmak şöyle dursun, aksine bir çok bakımlardan faydalı neticelere yol açabilir. Ancak her sahada ve seviyede yetişmiş vatandaşların yabancı ülkelere çalışmayı tercih etmesi, hususiyile bu guruba dahil olanların sayısının büyük rakkamlara ulaşması, hızlı gelişme zorunda olan bu memleketler ve devletler için çok endişe verici bir mahiyet göstermektedir. Bu itibarla günümüzde "beyin göçü" ne engel olunması meselesi bütün aktüalitesini muhafaza etmektedir. Dünya Bankası projeler bölümü müşaviri George B. Baldwin, kalkınmakta olan ülkelerin eğitim görmüş meslek sahiplerinin gelişmiş ülkelere göçlerini azaltabilmesi hususunda şu fikirleri ileri sürmektedir⁷: "Bu göçün, gi-dişlerin serbestçe hareketinin kısıtlanması yolu ile değil, mesleki çalışma

6) Bk. 20.10.1971 tarihli gazeteler.

7) Bk. George B. Baldwin, Beyin Göçü mü?, Ufak kültür ve fikir dergisi, cild 5, sayı 2. (Birleşik Amerika Büyük Elçiliği Haberler Merkezi), İstanbul 1971.

şartlarının daha çekici duruma getirilmesi ile önlenmesi kabil olabilecektir. Beyin göçünün, ait olduğu ülkede elverişli bir şekilde kullanılmayan ehil insan gücü fazlalığı olduğu iddia edilebilir. Her yıl Amerika Birleşik Devletlerine, gelişmekte olan ülkelerden 15-20 bin civarında bilim, mimar, mühendis ve hekim gelmektedir. Filhakika "eğitim ve dünya sorunları komitesi" tarafından yapılan bir inceleme, beyin kaybına uğrayan ülkelerin başta gelen görevinin, kaçabilecek seçkinlerin çalışma şartlarını geliştirmek olduğunu belirtmektedir. Beyin kaybına uğrayan ülkelerin geleneksel kültürleri ve maaş cetvelleri bu ihtiyaçlara uygun düşmediği takdirde, "kalkıp gitme" isteklisi yüksek kademeli insangücü "kalkıp gidecek" dir. Gerçekten kendi ülkelerindeki çalışma şartları, meselâ tam mesaiye imkân verecek asgari maaş, şahsî kabiliyet ve yaratıcılığın tanınması, mesleğinde ilerleme imkânları, iş sahasında hareket kabiliyetinin artması ve dış ülkelerdeki meslekdaşlarla teması geliştirme ve devam ettirme imkânlarının temini gibi temel ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde, önemli personel kaybı devam edecektir...".

Öte taraftan Türkiye'den çalışmak ve kazanmak maksadiyle yabancı ülkelere gitmek isteyen işçilerin sayısı her türlü tahmini geçecek ölçüde büyüktür. İş ve İşçi Bulma Kurumu salâhiyetlilerinin söylediklerine göre, bu sayı bir milyona ulaşmakta ve 1970/1971 döneminde yabancı memleketlere gitme hakkını kazanan vasıfsız, yarı vasıflı ve vasıflı işçiler ancak 1964 yılında Kuruma kaydını yaptırmış olanlardır. Bu hale göre, son senelerde memleketin türlü bölgelerinde kontenjan esaslarına göre Kuruma kayıtlarını yaptıranların daha bir hayli zaman sabretme durumunda kalacakları anlaşılmaktadır. Adı geçen Kurum kaynaklarına nazaran, sadece 1967 - 1970 döneminde dış ülkelerde çalışmak için müracaat eden işçi sayısı 854506 olup, bunların 575861 ni sıra işçisi, 278645 ini ise vasıflı işçiler teşkil etmektedir. Toplam işçi sayısının aşağı yukarı üçte ikisi vasıfsız, üçte biri ise vasıflı işçilerden ibaret bulunmak'adır⁸.

Bu rakkamlardan şöyle bir temayülü tesbit etmek mümkündür : Gelişmiş yabancı ülkelerden kâfi emek talebi olduğu faraziyesinden hareket edilirse, Türkiye'den harice gitmek için baş vuracakların sayısı milyonları bulabilecektir. Nitekim daha bugünden "gurbetçilik" yüzünden Anadolu'da erkeksiz kalan bir çok köye rastlamak kabildir. Filhakika, işsizliğin kesif ve yıllık aile gelirinin kifayetsiz olduğu bölgelerden ötedenberi yurdun diğer mntıklarına vâki göç hareketi, şimdi dış göçlerle genişlemiş bulunmaktadır.

8) Bk. İstanbul Sanayi Odası Dergisi, yıl 6, 15.5.1971.

Diğer taraftan mesele emek talebi cephesinden ele alındığı takdirde, gelişmiş Batı ülkelerinin kendi iç kaynaklarından temin edemedikleri iş gücünü, yabancı ülkelere ve bu aradan bilhassa "emek hazinesi" durumunda olan gelişme safhasındaki memleketlerden sağladıkları, bu şekilde emek arz ve talebi arasında bir muvazene kurmağa muvaffak oldukları meydandadır.

Filhakika, bu sahada yapılan araştırmalar, yabancı iş gücünden faydalanılmasa idi, meselâ, Batı Almanya ekonomisinin bugünkü büyüme hızına ve iktisadî kalkınma seviyesine ulaşamayacağını göstermiştir. Gerçekten Batı ülkelerinde yerli işgücü, sanayi kapasitesinden tam olarak faydalanılmasına imkân vermemektedir. Bu itibarla ekonomide âtil kapasite bırakmamak için, yabancı emekten faydalanmak zarureti hâsıl olmakta, neticede insan başına daha fazla bir sosyal hâsıla temini mümkün bulunmaktadır⁹. Aynı durum Fransa, Hollanda, İsviçre, Belçika ve İsveç gibi memleketler için de varittir¹⁰. Meselâ, halen Fransa'da Batı Almanya'dakinden daha fazla yabancı işçi mevcuttur. Filhakika bugün Fransa yabancı emek ithal eden memleketler arasında İsviçre'den sonra ikinci sırayı işgal etmektedir. Hali hazırda bahis konusu ülkede üç kûsur milyon yabancı işçi çalışmakta, bunlar bütün Fransa nüfusunun % 6,2 sini ve sırf ücret karşılığı çalışanların % 8 ini teşkil etmekte, sanayi bir baz olarak alındığı takdirde, bu sektörde çalışan ücretlilerin % 20 si yabancılardan mürekkep bulunmaktadır. Hattâ iktisat eksperlerinin yaptıkları tahminlere göre, 1975 yıllarında bu nisbet daha da artacaktır¹¹.

Halen Türk işçilerinin çok sayıda çalıştıkları Batı Almanya'da toplam yabancı işçi sayısı iki milyonu aşmış bulunmaktadır¹². Yetkili merciler tarafından yapılan tahminlere göre bu sayı, bahis konusu memleketin orta seviyede bir ekonomik gelişme göstermesi halinde dahi 1985 yılında 2,5 milyona ulaşacaktır¹³. Hattâ diğer bir tahmine göre, 1972 yılına kadar 460000 yeni iş yeri açılacaktır¹⁴. Bunun sebebini, bir defa ziraatla meşgul 160000 kadar insanın çalışma hayatından çekilmesi ve ge'leştirilmeğe muhtaç bölgelerde işgücüne vâki ihtiyaç teşkil etmektedir.

9) Bk. Ausländische Arbeitnehmer, Der Arbeitgeber, 7.5.1971.

10) Bk. Immigrant Labour aids industrial growth, The Times, London, May 6, 1971.

11) Bk. Aynı kaynak.

12) Bk. Frankfurter Neue Press, 6 Oktober 1971.

13) Bk. Ausländische Arbeitnehmer, Der Arbeitgeber, 7.5.1971.

14) Bk. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1.7.1971.

Öte taraftan Federal İş ve İşçi Bulma Teşkilâtının açık iş yerleri ve işsizler hakkında yaptığı araştırmalarla, tutulan kayıtlar aşağıdaki tabloda açık bir şekilde görülmektedir.

Federal Almanya'da İşsizlerin sayısı

	30 Haziran 1971 (Bir evvelki yıl)	31 Temmuz 1971 (Bir evvelki yıl)	Artış ve azalış (Bir evvelki yıl)
Erkekler	63400 (50000)	69400 (52100)	+ 6000 (+ 2100)
Kadınlar	71700 (44800)	72500 (46500)	(+ 800) (+ 1700)
	135100 (94800)	141900 (98600)	+ 6800 (+ 3800)

İşsizler nisbeti

30 Haziran 1971 (Bir evvelki yıl)	31 Temmuz 1971 (Bir evvelki yıl)
% 0,6 (% 0.4)	% 0,7 (% 0.5)

Açık iş yerleri

	30 Haziran 1971 (Bir evvelki yıl)	31 Temmuz 1971 (Bir evvelki yıl)	Artış ve azalış (Bir evvelki yıl)
Erkekler	451300 (551200)	441700 (545300)	— 9600 (— 5900)
Kadınlar	276900 (340500)	266600 (326900)	— 10300 (— 13600)
	728200 (981700)	708300 (872200)	— 19900 (— 19500)

Temmuz 1971 tarihinde Federal Almanya'nın alâkahı mercileri aracılığı ile 24700 yabancı işçi celp edilmiştir. Bu rakkam, Temmuz'dan önceki iki ay zarfında çalışmak üzere adı geçen ülkeye gelen yabancı işçi sayı-

sından bir miktar fazladır (Mayıs 1971 de 21400 ve Haziran 1971 de ise 21100 işçi). Ancak geçen yılın Temmuz ayında Almanya'ya celp edilen yabancı işçi sayısı 33100 dür. Buna göre 1971 yılının Temmuzunda yabancı işçi sayısında bir azalma müşahade edilmektedir.

Diğer taraftan 1971 yılının başından Temmuza kadar toplam 141500 yabancı işçi Batı Almanya ve Batı Berlin'de istihdam imkânına kavuşmuştur. Bu rakkam, geçen yılın aynı devresinde adı geçen memlekete gelen işçi sayısından 49900 daha az olmakla beraber, 1969 yılının aynı devresinde gelenlerin sayısından da bu kadar fazladır.

Temmuz 1971 sonunda Batı Almanya'da yabancı işçilerin çalışabilecekleri açık iş yerlerinin sayısı 50900 civarındadır. Buna karşı geçen yılın aynı devresinde yabancı işçilerin istihdam edilecekleri açık iş yerlerinin sayısı 104800 ve 1969 un aynı devresinde ise 113300 idi.

Bu rakkamlar Batı Almanya'da emek piyasasındaki gevşemeyi göstermesi itibariyle dikkati çekmektedir.

Diğer taraftan Batı Almanya'da çalışan yabancı işçiler arasında Türk işçileri üçüncü sırayı işgal etmektedirler. Birinci sıra Yugoslavlarda, ikinci sıra İtalyanlardadır. Bu durum "İtalya ve Yugoslavya gibi ülkelerde hızlı sanayileşmenin işsizlik sorununa bir çare getiremediğini göstermektedir. Batı Almanya'da çalışan Yugoslav işçilerinin sayısı Türk işçilerinden fazladır. Ülkemizde önümüzdeki yıllarda gittikçe artacak ve yüzeye çıkacak işsizlik durumu, Ortak Pazar ile ilgili hazırlık ve pazarlıklarımızda en önemli faktör olarak ele alınmalıdır"¹⁵. Bu arada Batı Almanya'da çalışan kadın işçiler arasında sonuncu sırayı Türklerin teşkil ettiklerini kaydedelim. Kadın işçilerin toplam Yunan işçilerine nisbeti % 42,4 olduğu halde, Türklerde bu nisbet % 21,9 dır¹⁶.

Simdi gelişmiş Batı ülkelerinin ve bu arada Federal Almanya'nın geçmişte, halde ve gelecekte yabancı işgücüne olan ihtiyacının sebeplerini bu konferansımızda kısaca gözden geçirmekte fayda vardır. Bir defa bu memleketlerde gayet hızlı bir gelişme yanında, nüfusun bünyesinin ve emek piyasasındaki istihdam şartlarının durumu, yabancı emeğe olan ihtiyacı devamlı olarak tahrik etmektedir¹⁷. Aslında yabancı işçi is-

15) Bk. Oktay Yenal, Dış Ticaret Siyasetimiz, Türk Tarih Dergisi Ekim 1970 ve Bundesarbeitsblatt März 1969.

16) Bk. Hannoversche Presse, 17 Februar 1970.

17) Bk. Frankfurt Allgemeine Zeitung, 4.3.1971 ve Frankfurter New Presse, 18.8.1970.

tihdamının İkinci Cihan Savaşı sonrasına ait bir fenomen olduğunu sanmak asla doğru değildir. Meselâ Almanya, İsviçre, İngiltere ve Fransa gibi memleketler daha geçen yüz yılın sonlarından itibaren yabancı işçi istihdam edegelmışlerdir. Ancak, Türkiye ilk defa 1960 lardan beri yabancı emek piyasalarına dahil olmuş bir ülkedir¹⁸. Bununla beraber, İkinci Cihan Savaşından sonra adı geçen ülkelerin yabancı emek ihtiyacının, daha önceki devrelere nazaran şiddetlendiğini de unutmamak gerekir. Zira büyük bir savaşın bilhassa erkek nüfusta yol açtığı te.eilat, bunun yanında nüfus artışının yavaşlaması ve her şeyden önce de 14 yaşından küçük olanların toplam nüfus içindeki payının % 1,7 gibi çok düşük bir nisbet teşkil etmesi gibi sebepler, yukarıda bahis konusu ettiğimiz ihtiyacı izah eder mahiyettedir. Esasen bir memleketteki emek arzını, o memleketteki nüfus miktarı, nüfusun bünyesi ve nüfus artış hızı tayin etmektedir. Bütün bu vakıalar karşısında Batı Avrupa'nın bir nüfus krizine düşeceğini iddia edenler dahi vardır¹⁹.

Öte yandan bir az önce işaret ettiğimiz gibi, emek piyasasında cari olan istihdam şartlarında vâki değişmelerin de yabancı emeğe olan ihtiyacı kamçılacağı muhakkaktır. Bu arada günlük ve haftalık iş müddetlerinin gittikçe kısalmakta, buna karşı yıllık ücretli izin süresinin uzamakta olması yanında, eğitim devrelerinin de uzaması, Batı ülkelerinde işgücü arzında gerilemelere meydan vermektedir²⁰.

Şimdi dört yüz küsur bin Türk işçisinin yabancı bir ülkede yaşamak ve çalışmak mecburiyetinde olmasından dolayı, bu kütlenin karşılaştığı bazı müşküllerden kısaca söz etmek isteriz. Bu müşküllerin başında muhite intibak gelmektedir²¹. Söylemeğe lüzum yoktur ki, muhite intibak zorluklarının ana sebepleri başında da yabancı dile aşına olmamak vardır. Mesken meselesi, Batı ülkelerinde çalışan Türk işçileri için yenilmesi adetâ imkânsız bir müşkül teşkil etmektedir. Batı Almanya işçi sendikalarından bu hususta bitmez tükenmez şik. yetler gelmekte ve bir çok mesken sahiplerinin kiracı Türkleri bu yoldan kötü şekilde istismar ettikleri ileri sürülmekte ve meselâ Türk işçilerinden yüzde üç yüz gibi fahiş kira bedeli talep edilmektedir²².

18) Bk. Orhan Tuna, Nusret Ekin, Turan Yazgan, Batı Almanya'ya işgücü Akımı ve Meseleleri, Birinci kitap, İstanbul 1966.

19) Jean - Pierre Dumont, Le Monde yazarı, Milliyet Gazetesi 14 Eylül 1971.

20) Bk. Bundesarbeitsblatt, Jui-August 1971.

21) Bk. Robert Avery, Turkish Workers in Germany, İstanbul 27 March 1970.

22) Bk. Welt der Arbeit, 20.3.1970, Frankfurt Rundschau, 24.8.1971.

İş kazaları bakımından Türk işçileri maalesef ön sırayı işgal etmektedirler. Meselâ, Batı Almanya'da 1969 da bin işçiden 88 Alman, 198 İspanyol, 203 Yunanlı, 232 Yugoslav, 237 İtalyan işçisi iş kazasına maruz kalmış iken, 285 Türk işçisi iş kazasına uğramıştır²³. Bu arada Türk işçilerinin karşılaştıkları bir çok müşküllerin ve nahoş durumların sebeplerinin başında cehaletin geldiği muhakkaktır. Batı ülkelerinde çalışan işçilerimizin küçümsenemeyecek bir kısmı kâfi derecede bir eğitim görmediği gibi, hususiyle bunların yanlarına getirdikleri çocukları büyük ölçüde okuyup yazmadan mahrum durumdadır. Filhakika Batı Almanya'daki Türklerin % 16 sını bunların çocukları teşkil etmekte²⁴, bu çocuklardan mühim bir kısmı da tahsil imkânlarına kavuşamamış durumda bulunmaktadır. Batı Almanya Sendikaları Konfederasyonu (DGB) bundan şikâyet etmekte ve yirminci yüz yılın son çeyreğinde yabancı işçilerin çocuklarından takriben 250 bininin okuyup yazmadan tamamiyle mahrum olduğundan, diğer 250 bininin ise yarım yamalak okuyup yazma bildiğinden bahsetmektedir²⁵.

Aslında Türk işçilerinin muhite intibaklarını kolaylaştırmada olduğu gibi²⁶, hususiyle küçük işletmelerin işverenlerince istismarına mâni olmak bakımlarından da sendikalaşmalarında büyük faydalar bulunduğu muhakkaktır. İşçilerimiz arzuladıkları sosyal muadelete²⁷ büyük ölçüde kavuşabilmek için, sendikalardan istifade etmelidirler. Bunun'a beraber, memnuniyetle kaydetmek gerekir ki, Türk işçileri arasında türlü meslek sendikalarında üye olanların nisbeti % 31 i bulmaktadır²⁸. Bu münasebetle 27 Eylül 1971 tarihinde IG METALL'in son kongresinde bu sendikanın ikinci başkanı Herr Loderer'in yaptığı konuşmayı zikrederim²⁹. Loderer, yabancı işçiler bakımından sadece dil güçlüklerini yenecek gayretlerin kâfi olmadığını, bunun yanında yabancı işçilerin kendi ülkelerinde, yerleşmiş olan sendikacılık mantalitesinin de bertaraf edilmesi zarureti üzerinde durmuştur. Ancak bütün bu müşküllere rağmen IG METALL'in halen 250 bin kadar yabancı işçiyi üye olarak çatısı altına aldığı, üye sayısının yükselmesi için yabancı işçilere mahsus, bunların vatandaşları

23) Bk. Hambürger Abendblatt, 29.4.1971.

24) Bk. Telegraf, 4.7.1971.

25) Bk. Welt der Arbeit, 16.4.1971.

26) Bk. METALL Haberler, Ağustos 7191.

27) Bk. Peter Nichols Immigrants in search of social equality, The Times, May 5.1971.

28) Bk. IG METALL in Zahlen - Aus dem Geochäftsbericht des Vorstandes für die Jahre 1968, bis 1970.

29) Bk. IG METALL Nachrichten, 28.9.1971.

olan uzmanlar istihdam edilmekte ve her millî grup için IG METALL adlı gazeteler çıkarılmaktadır. Bütün bunlara rağmen, yabancı işçilere türlü şekillerde farklı muameleler yapılmaktadır. Bu arada kölelik devrini hatırlatan kiralık işçi tatbikatı yürütülmekte, illegal düşürme ve istihdam usulleri yerleşmiş bulunmakta, sahte çalışma akidleri, kira intikârı ve utandırıcı mesken münasebetleri sürüp gitmektedir³⁰.

Bu suretle konumuzun en mühim meselesine gelmiş olduk :

Batı memleketlerinde ve bu arada tahsisen Federal Almanya'da çalışan işçilerimizin adı geçen memleketin bankalarında vesair tasarruf sandıklarında müterakim mevduatının plân hedeflerine uygun şekilde Türkiye'ye celbi ve memlekette yatırıma sevk edilmesi.

Bu konuyu izaha başlarken Büyük Millet Meclisinde son Hükümetin Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk ile, eski Çalışma Bakanlarından Bülent Ecevit arasında geçen bir konuşmayı sizlere okumak isterim³¹ : "Millet Meclisinde dün gündem dışı bir konuşma yapan CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Almanya gezisi sırasında gördüklerini ve işçilerle öğrencilerin şikâyetlerini dile getirmiş, "Türk işçileri çalışkanlıkları ve dürüstlükleri ile Almanya'da büyük itibar kazanmışlardır. Övünebileceğimiz biçimde Türkiye'yi temsil etmektedirler" demiştir.

Ecevit, dışarıya gidecek işçilerin sayısının artırılmasını isteyerek ortak pazar ülkelerinin işçilerimiz yararına bir çalışmada bulunmadıklarını bildirmiş, Türkiye'den gönderilen vasıflı işçilerin vasıfsız işçi ile bir tutulduğunu anlatmış, özetle şunları söylemiştir :

İşçiler Türkiye'ye resmî yollardan kazançlarını döviz olarak göndermek istiyorlar, fakat bu 2-3 ay gibi gecikmelere uğruyor.

Yurda tatil için otomobilleriyle dönen işçilerimiz, otomobillerini geri götürmelerini garantilemek için bin mark depozite yatırmak zorunda oluyorlar, işçilerimiz kendi kurdukları veya kuracakları ortaklıklar eliyle Türkiye'de sınaî yatırımlar yapmak istiyorlar. Ancak kendilerine akıl ve garanti verecek müessese yok. Binbir türlü aksilik çıkartıyor.

Bu durumdan şimdi bir Amerikan yatırım müessesesi yararlanmaya çalışıyor. Kurduğu geniş örgüt aracılığı ile bu Amerikan müessesesi başka ülkelere yapılan yatırımlar için, yurt dışındaki Türk işçilerinin tasarruf-

30) Bk. IG METALL in Zahlen - Aus dem Geschäftsbericht des Vorstandes für die Jahre 1968 bis 1970.

31) Bk. 22.1.1970 tarihli gazeteler.

larını toplamağa uğraşiyor. Türk işçileri buna direniyorlar, amma kendi devletimizin ilgisizliği karşısında bu direnişin uzun sürmesi beklene-
mez”.

Ecevit, ayrıca öğrencilerin durumuna değinmiş, bazılarının siyasal kanıları yüzünden ağır baskılara maruz bırakıldığını, birçoklarının pasaportlarının alındığını söylemiştir.

Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk, Ecevit'i cevaplandırmak üzere kürsü-
ye gelmiş, dış ülkelerde çalışan işçilerin her türlü haklarının korunması
için gereken çalışmalar yapıldığını, 1969 yılında 105 bin işçinin dışarıya
gönderildiğini belirterek, “Almanya’da bir Amerikan şirketinin Türk
işçilerinin tasarruflarını toplamak üzere harekete geçtiği eski Ticaret Ba-
kanı Ahmet Dalı tarafından bir rapor halinde hükûmete ile ilmiştir. Bu
konu üzerinde hassasiyetle durulmakta, en kısa ve en âcil tedbirler alın-
maktadır” demiştir.

Bülent Ecevit'in, konferansımızın bu kısmında söz konusu etmek istediğimiz meseleye haklı olarak parmak basmış olmasına karşı, sabık Çalışma Bakanının verdiği cevabın hiç bir zaman tatminkâr bulunmadığı, bahsedilen en kısa ve âcil tedbirlerin bugüne kadar alınmadığı bir gerçektir. Aslında hükümetimizin işçi tasarruflarının transferi meselesini sadece memleketin ve hazinenin âcil döviz ihtiyacı, dış ödemeler dengesine yardımcı bir unsur, yâni dış ticaret blâncosundan doğan açıkları kapamağa yarayan bir döviz kaynağı gözüyle bakmışlar, ancak bu transfer edilen dövizleri, yabancı bankalardaki mevduatı da celp etmek suretiyle hayatı yatırımlara sevk etmek meselesi asla bir plâna bağlanmamış, problem rasyonel şekilde işlenmemiştir. Nitekim, eski başbakanlardan Süleyman Demirel de bir gazeteciye verdiği beyanatında³², dış ödemeler bakımından dışarıya daha çok sayıda işçi gönderilmesine ve bu işçilerin tasarruf transferlerinin bu maksat için kullanılmasına ehemmiyet verildiğini ifade etmiştir.

Filhakika son yıllarda ve tahsisen 1970 yılından itibaren, yabancı ülkelerde çalışan Türk işçilerinin ücret tasarruflarından yurda yaptıkları

32) Bk. 19.1.1970 Tarihli Milliyet Gazetesi, Demirel bu beyanatında işçi dövizlerinin sene sonuna kadar 250 milyon Dolara varması beklenmektedir. Öngörülenle gerçekleşen rakamlar arasındaki fark 110 milyon Dolarlardır. Yâni Konsorsiyumdan aldığımız bir yıllık program kredisi kadar Demek ki bu gelirlerimiz arttıkça program kredisi alma diye bir durum da giderek ortadan kalkacaktır. Proje kredilerini ise her Devlet almaktadır. Biz dış tediye dengesini düzeltmek için artık program kredisi almak istemiyoruz. Bunu öz kaynaklarımızla kapatmak istiyoruz.”

döviz transferlerinde çok ehemmiyetli artışlar olmuştur. Türkiye 1970 senesinde bu yoldan 247 milyon dolar elde etmiştir. Buna karşı "1971 yılının yedinci ayı sonunda yapılan tesbit neticesi işçi döviz gelirlerimizde açık bir artış olduğu görülmüştür. Ödemeler dengemiz yönünden mutlu olay olarak işaret edeceğimiz işçilerimizin gönderdikleri dövizlerin durumu geçen yıl aynı devredeki yekûnla mukayese edilecek olursa :

	1970	1971
	milyon dolar	milyon dolar
İşçi Döviz Geliri	100.9	234.3

Aşağı yukarı bir buçuk misli bir artış kaydettiği söylenebilir. Bu döviz artışını, işçilerimizin daha fazla kazanç sağlamağa başlamaları, bir bakına da ithalât ve ihracattan yeni dış ticaret rejimi ile alınan tedbirlerin neticesi olarak da mutalâa etmek mümkündür"³³.

Filhakika Batı Almanya'da Federal Bakanın yaptığı araştırmalara göre"³⁴, bu ülkedeki yabancı işçiler kendi memleketlerine 1970 yılında 4,6 milyar Mark göndermişlerdir. Bu miktar bir önceki yıla nazaran % 50 nisbetinde fazladır. Yabancı işçilerin 1970 yılındaki kazançlarının 19 milyar Mark olduğu dikkate alınrsa, bu miktarın takriben dörtte birinin menşe ülkelere transfer edildiği anlaşılmaktadır. Bu rakamlar yabancı işçilerin Federal Almanya'da son derece mütevazî bir hayat sürdürüklerini göstermekte ise de, transfer edilen paraların dışında Alman bankalarındaki tasarruf mevduatı hakkında sağlam bir bilgi vermemektedir. Bununla beraber, ayda ortalama 850 Mark kazanan bir yabancı işçinin her ay kendi memleketine 215 Mark gönderdiği malûm olunca, geriye kalan miktarın hepsini sarfetmediği, bunun bir kısmını türlü sebeplerden dolayı çalıştığı memlekette ala koyduğu, yapılan sondajlardan ortaya çıkmaktadır. Bu "türlü sebepler" arasında, kendi mem'eketindeki iktisadî duruma ve millî paraya itimsatsızlığı yahut tasarrufunu değerlendirme hususunda henüz bir fikir sahibi olamadığı veya Alman bankalarında ödenen faizin döviz olarak değerlendirilmesine ehemmiyet verdiği, niha yet avdetine kadar parasını yanında, yâni çalıştığı memlekette ala koymak isteği gibi hususlar hatıra gelebilir.

33) Bk. Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Özer Derbil'in Kırkinci Uluslararası İzmir Fuarı açılış konuşması, Ağustos 1971.

34) Bk. 15.4.1971 Allgemeine Zeitung.

Bu arada yine Federal Bankanın yaptığı hesaplara göre, 1970 de bu ülkede çalışan 385 bin Türk işçisi Türkiye'ye bir milyar Mark transfer etmiş bulunmaktadır.

Öte yandan üçüncü beş yıllık plân için hazırlanan rapora göre³⁵, dış ülkelerde çalışan işçilerimizin yabancı bankalardaki tasarruf mevduatı geçen yıl sonunda 350 milyon dolara ulaşmış bulunmaktadır. Kaldı ki, 1971 yılında işçi sayısının büyük ölçüde artmış olması neticesinde, gerek döviz transferlerinde, gerek tasarruf mevduatında yükselmeler olacağı hesaplanmıştır. Nitekim yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, 1971'in ilk yedi ayındaki % 132 ilk artış, işçi döviz geliri, ihracat gelirinin % 75,9 una ulaştırmış bulunmaktadır. 1970 de ise ihracat geliri 585 milyon Dolarla baliğ olmuş, buna karşı aynı yıl işçi döviz geliri tüm ihracat gelirinin % 44 ünü teşkil etmiştir. Bu söylediklerimizi bir tablo halinde ifade edelim³⁶ :

Ihracat, işçi döviz gelirleri ve ithalât

1970	1971
(Ocak-Temmuz)	(Ocak-Temmuz)
(Milyon Dolar)	(Milyon Dolar)
631.4 İthalât	726.0
293.7 İhracat	308.6
100.9 İşçi Gelirleri	234.3

Bu durum, Türk işçilerinin memlekete transfer ettikleri döviz miktarının önümüzdeki yıllarda da artış göstermesi halinde, dış ticaret açığının tamamıyla yahut büyük ölçüde kapanacağı ümit ve ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Şimdi biz Türkiye'ye transfer edilen döviz meselesini bir tarafa bırakarak, tahminlere göre tasarruflarının mühim bir miktarını çalıştıkları ülkenin bankalarında muhafaza eden ve netice itibariyle çok mühim bir tasarruf potansiyeline ulaşan işçilerimizin mevduatının ne şekilde değerlendirildiğini ve değerlendirilmesi gerektiğini kısaca ele alalım.

Önce bugüne kadar tasarruf mevduatının asla rasyonel ölçüde kıymetlendirilmediğini söylemek mümkündür. Filhakıka bu mevduat gü-

35) Bk. 5.7.1971 tarihli gazeteler.

36) Bk. Türkiye İktisat Gazetesi, 26.8.1971.

nümüze kadar umumiyetle konut yapım ve tedakirine, sigara, süt, un fabrikaları kurma teşebbüslerine, uçak işletmesi tesisine, kurşun kalem, duvar kâğıdı ve çimento fabrikaları vücade getirme istikametine sarfedilmiş veya edilmek için harekete geçilmiştir. Bunun dışında yabancı bankalar bu mevduatı istismar için türlü yollardan faaliyette bulunmuşlar ve bulunmaktadırlar³⁷. Sözün kısası Türkiye’de plân hedeflerine ulaşabilmek için ciddî ve çok ehemmiyetli bir kaynak vasfını haiz bulunan bu paralar küçük, plânsız, dağınık, perakende ve irrasyonel hedefler, hevesler ve gayretler sonunda büyük ölçüde heder edilmekte, Türkiye’deki ilgili makam ve merciler de bu meseleye karşı günümüze kadar, esefle belirtmek gerekir ki, ciddî bir alâka göstermemiş bulunmaktadırlar.

Halbuki bu mevduat, esash ilmî hazırlıklara dayanılmak suretiyle Almanya’nın tanınmış sanayi kuruluşlarının kapital iştiraki ve teknik yardımını temin edilmek ve yine tanınmış Türk firmalarının katılmalarını sağlamak suretiyle makine ve motor, demir ve çelik sanayileri tesisine yöneltilebilir, bu suretle hem avdet eden işçilerin görgü ve bilgilerinin değerlendirilmesi, bunların istihdamlarının temini mümkün olur, hem de memleket hasret kaldığı hayatî ve ciddî tesislere sahip bulunabilir.

Gerçi son yıllarda Türk makamlarının “İşçi Yatırım Bankası” kurma hususunda bazı hazırlıklara geçtiği gazete haberlerinden anlaşılmakta ise de, bir defa bu hazırlıklara çok geç başlanılmış olduğu meydandadır. Diğer taraftan fiiliyata ne zaman geçileceği de bilinmemektedir. Öte yandan Batı ülkelerinde çalışan Türk işçilerinin tasarruf mevduatının memlekete celbi hususunda, mevduat sahiplerini ürkütecek davranışların, hedeflere ulaşma bakımından büyük mahzurlar doğuracağını kaydetmek gerekir. Bu arada Devletin bu kabil teşebbüslere ortak olarak katılmasından çok, garantör sıfatıyla yer alması üzerinde de ciddiyetle durmak lâzımdır.

Şimdi konferansımızın sonunda meseleyi hülâsa edelim ve bu konuda 1970 yılında Türk Dış İşleri Bakanlığına verdiğimiz bir muhtırayı sizlere okuyalım :

Hülâsa yabancı ülkelerde ve bu arada tahsisen Batı Almanya’da çalışan Türk işçileri ücret gelirlerinden yaptıkları tasarrufların bir kısmını döviz olarak Türkiye’ye göndermektedirler. Transfer edilen bu dövizlerin miktarını arttırmanın ve bunları işçilerimizin de katılacakları yatırım-

37) Bk. Bonn Büyük Elçiliği bu hususta Türk işçilerini ikaz etmişse de, bu ikazın kulaklara ulaşip ulaşmadığı ve her şeyden önce de müessiriyeti endişe konusu olabilir. 5/1/1970 tarihli gazeteler.

lar olarak değerlendirmenin Türkiye'nin kalkınması bakımından büyük bir ehemmiyet taşıdığı meydandadır. Bir az önce de söylediğimiz gibi, işçilerin transfer ettikleri dövizlerin miktarı yüz milyonlarca dolara varmakta ve memlekete en büyük döviz girdisi sağlayan tek kalem durumunda bulunmaktadır. Aslında bunca gayret ve masrafa mal olan turizmden elde edilen gelirlerle mukayese edilemeyecek kadar fazladır. Ancak Türkiye'ye gönderilen bu dövizlerin çok büyük bir kısmı esas itibariyle istihlâk mallarına sarfedilmekte, buna mukabil mal ve hizmet istihlal eden ve istihdam imkânları doğuran yatırımlar şekline inkilâp edememektedir.

Bunun dışında Batı Almanya'dan Türkiye'ye celbi icap eden milyonlarca, hattâ milyarlarca Marklık işçi tasarrufları vardır. Meseleye bu yönden bakıldığı takdirde, Türkiye için son derece kıymetli olan döviz halindeki bir kaynak israfı bahis konusudur. Filhakika memleketimizin bir takım küçük Avrupa ülkeleri ile bir kaç milyon dolarlık kredi anlaşmaları yaptığı dikkate alınrsa, bu döviz kaynağımızı rasyonel şekilde değerlendiremediğimiz gözlerde daha iyi teecessüm eder.

Kaldı ki, bu büyük döviz kaynağının yatırım projeleri şeklinde değerlendirilmesinin mühim ekonomik faydaları dışında işçileri sermayeye ortak yapmak gibi sosyal faydaları da vardır.

Bir sınıf kuruluşu belli bir ölçüdeki hisse ile ortak olan işçinin dünya görüşü zamanla değişmekte ve yapıcı istikametteki temayüllerin doğmasına imkân hâsıl olmaktadır. Bu usuller artık demokratik rejimin kökleştiği Batı Avrupa ülkelerinde yaygın bir tatbikat sahası bulmuştur.

İşçi dövizlerinin değerlendirilmesi için bazı çalışmalar yapıldığı malumdur. Ancak bunlar çap ve hacim itibariyle kifayetsizdir ve çok dağınık bir manzara göstermektedir. Hususiyle Dış İşleri ve Sanayi Bakanlıkları kanalları ile arzu edilen neticelerin elde edilebileceğini tahmin etmek zordur. Fikrimizce bu hayati konuyu Flânlama Teşkilâtı mustakil bir proje olarak ele almalıdır. Netice itibariyle bu kaynağı harekete getirmek için kurulacak rasyonel bir mekanizma sayesinde yatırımlar artacak ve ciddi istikametlere yönelecek, döviz gelirleri daha da çoğalabilecek, istihdam imkânları genişleyecek ve bu kabil ciddi yatırımlara ortak olacak işçilerin dünya görüşleri daha müsbet bir şekil ve mahiyet alacaktır.

1970 YILINDA DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA VERDİĞİMİZ
MUHTIRA

**Federal Almanya'daki Türk İşçilerinin Tasarruflarını
Değerlendirme Araştırması Hakkında Ön Muhtıra**

I. Batı Avrupa'da ve özellikle Federal Almanya'da bulunan ve sayıları 400.000 civarında olan Türk işçi kitlesi çözüm bekleyen bazı problemler ortaya çıkarmakla birlikte, aynı zamanda Türk ekonomik ve sosyal hayatına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Batının en fazla sanayileşmiş ve ileri bir teknoloji kullanan ülkelerinden biri olan Federal Almanya'ya çok fazla sayıda Türk işçisi göçü bir taraftan Türk işçisinin mesleki ve teknik niteliğini yükseltirken, diğer taraftan da Türkiye'deki istihdam sorununun halli ve dış tediyeler bilançosunun ıslahı alanlarında müsbet gelişmeler husule getirmektedir.

II. Yurt dışındaki Türk işçilerinin Türkiye'ye transfer ettikleri dövizler bilhassa 1966 yılından bu yana büyük miktarlara ulaşmış ve 1969 yılında 140.000.000 Dolar olan işçi dövizleri 1970'de 250.000.000 Dolar bulmuştur. 1970 yılında ortaya çıkan bu büyük artışta 10 Ağustos devalüasyon kararı ile 1969 yurt dışına 103.000, 1970 de 120.000 işçimizin gitmesi en büyük etkenler olmuşlardır. Önemli seviyeye varan işçi dövizlerinin ekonomi üzerindeki olumlu tesirleri yıllık kalkınma programlarında gösterilmektedir. 1971 yılında, beklenmedik olumsuz gelişmeler ortaya çıkmazsa, ihtiyatkâr bir tahminle 130.000 Türk işçisinin yurt dışına çıkacağı ve yurda transfer edilen döviz miktarının 350.000.000 Dolar olacağı tahmin edilebilir.

III. Yurt dışındaki Türk işçilerinin ve bunların en büyük kısmının bulunduğu Batı Almanyadakilerin tasarruflarının tümünü Türkiye'ye aktarmadıkları ve Almanya'da tuttıkları bilinmektedir. Türk işçilerinin Almanya'da tuttıkları tasarruflarının miktarları hakkında kaba tahminler yapılmakta ve bunun bir kaç yüz milyon dolara ulaştığı ilk ön hesaplamalardan anlaşılmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda yatırım projelerini finanse edebilmek için konsorsiyum çerçevesinde ve diğer kaynaklardan sağlayabildiği dış kredilerin bu rakkamın çok altında kaldığı düşünülürse, dışarıda bulunan işçi tasarruflarının nisbi önemi daha iyi görülür. Dışarıda tutulan işçi tasarruflarının önemli bir özelliği bunları yatırımlara yönlendirilebilir nitelikte olmasıdır. Çünkü bu tasarruflar işçinin yurttaki bakmakla mükellef olduğu kimselere gönderilen miktarın dışında

kalan kısımdan teşekkül etmektedir. Bu tasarrufların seviyesi her geçen yıl Türk işçisinin sayısı ve gelirinin artmasına muvazi olarak yükselmektedir. Alman finans ve yatırım kurumları da bu tasarruflarla gittikçe daha fazla ilgilenme temayülleri göstermektedirler. İşçilerimizin tasarruflarını yurda billhassa yatırımlar şeklinde aktarmak zarureti âciliyet kazanmaktadır. İşçilerimizin tasarruflarını yabancı kurumlarda değerlendirmek alışkanlığını kazanırsa bu dövizlerin Türkiye'ye getirilmesi daha da zorlaşacaktır.

IV. Federal Almanya'da tutulan Türk işçi tasarruflarının Türkiye'de değerlendirilmesi bazı önemli hususların araştırılıp aydınlatılması ile istenilen seviyede gerçekleşebilir. Bu konudaki bir araştırmayı zarurî kalan başlıca problem sahaları şunlardır :

A. Federal Almanya'daki Türk işçi tasarruflarının miktarı, mahiyeti, dağılımı, bu tasarrufun halihazır değerlendiriş şekilleri, tasarrufların Almanya'da tutulmasına yol açan ana sebepleri :

B. Almanya'da birikmiş tasarrufların yurda aktarılmasında takip edilecek başlıca yollar, bu konuda işçilerin eğilimleri ve bununla ilgili sorunlar :

C. Mevcut işçi şirketlerinin işçi tasarruflarını değerlendirmedeki müessiriyetleri, daha fazla miktarda döviz celbetmelerinde karşılaştıkları güçlükler, faaliyet alanları, işçi şirketleri örneğinin sınırlı kalma sebepleri :

D. İşçi dövizlerinin Türkiye'de yatırılacağı ekonomik faaliyet dalları ve bölgelerin tanımlanması. Bu yatırımların büyüklük skalalarının tesbiti başlıca teknolojik seçimler. Yatırımların gelir ve istihdam neticelerinin işçi için optimal olan kriterinin yatırım alan ve teknolojilerinde ve kuruluş şekillerinde belirlenmesi.

E. İşçi tasarruflarını yatırımlar olarak değerlendirecek ortaklıkların kuruluş şekilleri, bünyeleri, Türk, Alman özel ve kamu şirketleriyle birlikte yeni ortaklıklar kurmada takip edilecek usul ve şartlar ve bu ortaklıklarla ilgili diğer sorunlar, Alman yatırım kurumları ile olabilecek ilişkiler.

F. Dış ülkelerde tutulan işçi tasarruflarının Türkiye'de yatırım olarak değerlendirilmesinde kullanılan başlıca teşvik tedbirlerinin tanımlanması ve bu teşvik ve teknik yardım fonksiyonunu yürütecek mekanizmanın Türk kamu idaresindeki yeri ve çalışma şeklinin tesbiti. Batı Almanya'da ve genellikle yurt dışında birikmiş işçi tasarruflarının Türkiye'

ye celbedilerek yatırımlar halinde değerlendirilmesinin önemli ölçüde gerçekleştirilmesi yukarıda kısaca işaret edilen problem alanlarının sistematik, tutarlı ve tatbik edilebilir tedbirlere yönelmiş bir şekilde aydınlatılması ile imkân dahilinde girebilir. Bu netice bizi bu konuları kapsayan şümüllü bir araştırma yapmak zaruretine götürmektedir. Dışarıda önemli bir seviyeye ulaşmış ve gittikçe artan işçi tasarruflarımızın yurda yatırımlar şeklinde aktarılmasının ekonomik gelişmemizde husule getireceği müsbet etki, ortaya çıkaracağı istihdam imkânları ve yurda dönecek yatırım sahibi, işçilerin gelişen ve değişen Türk toplumuna intibaklarının kolaylaştırılmasında oynayacağı müsbet rol gözönüne alınırsa böyle bir araştırmanın gerekliliği bu yönden de teyit edilmiş olur.

V. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü yukarıda kısaca izah edilen konuya ilişkin alanlarda ve diğer sosyal siyaset meselelerinde şimdiye kadar yoğun bir araştırma faaliyetinde bulunmuş ve çalışmaları ile bütün ilgili çevrelerde tanınmıştır. Enstitünün Federal Almanya'daki Türk işçilerinin tasarruflarının Türkiye'de değerlendirilmesi konusunda bir araştırma yapma isteği vardır. Bunu yürütecek araştırmacılar kadrosuna sahiptir. Konu yüksek makamınızca olumlu karşılandığında gerekli diğer ayrıntıları görüşmenin benim için bir zevk ve hizmet imkânının başlangıcını teşkil edeceğini arz etmekle şeref duyarım.

Prof. Dr. Orhan Tuna
İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü
Müdürü

Prof. Dr. Nusret Ekren

